

Maantiedon tutkielma

CHILE

Kaisa Kökkö 8a
Akvarellin koulu
syksy 2022

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Sijainti ja väestö.....	2
3. Luonnonolot.....	3
4. Talous ja elinkeinot.....	5
5. Nähtävyydet.....	6
Lähdeluettelo.....	7

1. Johdanto

Valitsimme maaksemme Chilen, joka on kapea maakaistale Etelä-Amerikan kärjessä. Meitä kiinnosti tietää, millaista on elämä Tyynen valtameren rannalla maapallon toisella puolella.

Chilen tuotteista emme etukäteen tiedneet mitään eikä eteläamerikkalainen luontokaan ollut tuttu. Lähinnä kyseisestä maanosasta tulee mieleen huumekauppa, joten toivottavasti saamme selville jotain hiukan positiivisempaakin.

Tutkielmassamme kerromme Chilen väestöstä, luonnosta, taloudesta ja nähtävyyksistä.

2. Sijainti ja väestö.

Chile sijaitsee Etelä-Amerikan länsiosassa. Sen pituus on yli 4000 kilometriä, mutta leveys on vain 175 kilometriä. Se onkin näillä mitoilla maailman pisin ja kapein maa. Chile rajoittuu toiselta puolelta Tyynelle valtamerelle ja toiselta puolelta Andien vuoristoon. Sillä on kolme naapurimaata: pohjoisessa Peru ja lännessä Bolivia ja Argentiina. Chilen alueeseen kuuluu myös Tyynellä valtamerellä sijaitsevia saaria, joista tunnetuin on Pääsiäissaari. Chilen pääkaupunki on Santiago, jossa asuu kolmannes maan väestöstä. Muita suuria kaupunkeja ovat mm. Valparaiso ja Concepción.

Kuva 1. Chilen sijainti Etelä-Amerikassa ja rajanaapurit.

Asukkaita Chilessä on noin 19 miljoonaa. Väestö on melko nuorta ja eniten maassa on 20 - 30 -vuotiaita. Väestö koostuu pääosin eurooppalaisten jälkeläisistä. Aikanaan alueella sijaitti intiaanien laaja inkavaltio, jonka jäljiltä Chilessä asuu edelleen intiaaneja ja mestitsejä. Suurin alkuperäiskansa on mapuche-intiaanit.

1800-luvulla Chile oli espanjalaisten hallinnassa. Tästä muistona maassa on edelleen eniten katolilaisia, noin 70 %. Maan virallinen kieli on espanja, mutta siellä puhutaan myös mm. mapudungunia, saksaa ja englantia.

3. Luonnonolot

Maan huomattavan pituuden vuoksi sen luonnonolot vaihtelevat suuresti. Pohjoisosassa on lämmin ilmasto, kun taas etelässä on kylmiä ja kosteita alueita ja talvet saattavat olla yhtä lumisia kuin Pohjois-Euroopassa. Kasvillisuus on pohjoisessa aavikkoa. Siellä sijaitsee maailman kuivin autioma, Atacaman aavikko. Chilen keskiosissa kasvillisuus on nahkealehtistä välimerenkasvillisuutta. Eteläisimmässä osassa maata kasvaa tiheäkasvuisia metsiä. Näiden erikoisten luonnonolosuhteiden vuoksi Chilestä löytää sekä rantalomakohteita, laskettelukeskuksia että viinitiloja.

Chile on hyvin vuoristoinen maa. Andien vuoristo kulkee koko maan pituudelta pohjoisesta aivan eteläkärkeen asti. Keski-Chilen rannikolla on myös alankoa. Korkein kohta on tulivuori Ojos del Salado, joka on melkein seitsemän kilometrin korkuinen. Chile on yksi maailman maanjäristysherkeimmistä alueista. Siellä on ajoittain hyvin pahojakin maanjäristyksiä ja tsunamia. Esimerkiksi vuonna 2010 Chilessä oli maanjäristyksen aiheuttama tsunami, jossa kuoli noin 500 ihmistä. Myös kaikkien aikojen voimakkain maanjäristys tapahtui juuri Chilessä vuonna 1960. Sen voimakkuudeksi mitattiin 9,5 magnitudia.

Kuva 2. Vallo Nevadon hiihtokeskus Andien vuoristossa.

Vaihtelevan luonnon vuoksi Chilessä on myös monipuolinen eläimistö. Pohjoisen aavikkoalueilla elää kuivuuteen sopeutuneita eläimiä, kuten andienkorvahiiru. Suolatasangoilla Argentiinan rajan lähellä tavataan vaaleanpunaisia flamingoja. Keski-Chilen rehevässä kasvillisuudessa elää mm.pudu, joka on yksi maailman pienimmistä hirvieläinlajeista. Etelä-Chilen eläimistöön kuuluu kissaeläimiä kuten puuma ja harvinainen pienikokoinen yökissa eli kodkod. Andien vuoristossa näkyy kamelieläimiä, joista laama ja alpakka ovat kotieläimiä ja niiden sukulaiset vikunja ja guanako villejä.

Eräs Chilen eläimistön erikoisuus ovat pingviinit. Humboldtinpingiini on luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi El Nino -sääilmion vuoksi. Merivirtojen voimakkuus ja meren lämpötila vaihtelevat, minkä vuoksi pingviinit joutuvat hakemaan ruokansa kauempaa ja jättämään munat ja poikaset pitkiksi ajoiksi suojaattomiksi. Toinen riskitekijä on ihmisten toiminta. Pingviinien alueella olevalta saarelta on rakennettu aallonmurtaja mantereelle asti, minkä vuoksi esimerkiksi rotat ja ihmiset ovat päässeet vapaasti häiritsemään pesintää. Huvipursien omistajat ovat jopa tahallisesti rikkoneet pesiä, koska pingviinien uloste likaa heidän veneitään.

Kuva 3. Pudu.

Kuva 4. Guanako.

4. Talous ja elinkeinot

Chile nousi 1990-luvulla erääksi Etelä-Amerikan vauraimmaksi valtioksi, jonka rahayksikkö on peso. Talouskasvusta huolimatta palkat Chilessä ovat alhaisia ja kohonneet elinkustannukset ovat viime vuosina johtaneet yhä suurempaan taloudelliseen eriarvoisuuteen ja kansan tyytymättömyyteen. Maan johto yrittää ratkoa pitkäaikaisia taloudellisia ongelmia.

Maan pääelinkeino on kaivosteollisuus, ja erityisesti kuparia on viety paljon. Chile on maailman suurin kuparin ja litiumin tuottaja.

Chile on myös tärkeä viinintuottajamaa ja viinin tuotanto on kuusinkertaistunut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Veronsa vievät kuitenkin maanjäristykset, jotka saattavat tuhota viiniviljelmiä. Viiniä tuotetaan maan keskiosassa ja Andeilta valuva vesi pitää huolen kastelusta. Vuoristo estää myös kasvitautien leviämisen.

Pitkän rannikon ansiosta myös kalastus on tärkeä elinkeino, ja maa onkin maailman seitsemänneksi tärkein kalantuottaja. Valitettavasti lohenkasvatus altaissa on tuottanut ympäristöongelmia jätteiden ja ravinteiden levitessä ympäristöön.

Kuva 5. Atacaman aavikon kaivoksista saadaan kuparia.

5. Nähtävyydet

Chilen tunnetuin nähtävyys on Pääsiäissaari. Se sijaitsee Tyynellämerellä 3700 kilometrin päässä Chilen manneralueista. Saarella on noin 900 kivistä moia-patsasta, joiden merkitystä ei vielä kukaan varmasti tiedetä. Ilmeisesti ne on tehty merkkihenkilöiden kunniaksi. Vanhimmat patsaista on kaiverrettu jo 800-luvulla.

Kuva 6. Pääsiäissaaren kivipatsaita.

Santiago de Chile on maan moderni pääkaupunki, jossa on itsessään paljon nähtävää. Sieltä löytyy sekä pilvenpiirtäjiä, museoita, eläintarhoja että vanhaa keskustaa.

Chile on aktiivimatkailijan toivepaikka, koska siellä voi hiihtää, lasketella, surffata ja vaikka patikoida tulivuorten rinteillä. Chilen halki kulkeva maailman pisin vuorijono Andit on jo nähtävyys itsessään. Sen lisäksi Chilen eri osista löytyy hyvin erilaisia luontokohteita. Patagoniassa Chilen eteläosassa sijaitsee Torres de Painen kansallispuisto, jossa on jäätiköitä, järviä ja vuoria. Alueelta löytyy eri pituisia retkeilyreittejä. Kap Horn on Etelä-Amerikan eteläisin niemi ja siellä voi tehdä risteilyn niemen ympäri tai jopa Etelämantereelle asti.

Pohjoisessa sijaitseva Atacaman autiomaan on karu, mutta silti näkemisen arvoinen. Upeimmillaan se on harvoin saatavien sateiden jälkeen, kun aavikko puhkeaa kukkaloistoon.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Keskitalo, R. ym. 2010: Avara Eurooppa. WSOY.

Palosaari, M. ym. 2001: Koulun kartasto. Otava.

Nettilähteet

Chile. Globalis,

<http://www.globalis.fi/Maat/Chile>,

luettu 2.10.2022

“Sori ei riitä” Chilen intiaaneilla. KU,

<https://www.ku.fi/artikkeli/3761960-sori-siita-ei-riita-chilen-intiaaneille>

luettu 2.10.2022

Chile vaurastui, mutta rahat jäivät harvoille – Nyt kauan kytenyt tyytymättömyys leimahti liekkeihin. Yle Uutiset,

<https://yle.fi/uutiset/3-11029452>

Luettu 7.10.2022

Chile: matkustustiedote. Ulkoministeriö,

<https://um.fi/matkustustiedote/-/c/CL>

Luettu 7.10.2022

Chilen kauneimmat luontokohteet – viisi paikkaa, jotka täytyy kokea lomalla. Rantapallo,

<https://www.rantapallo.fi/aktiivilomat/chilen-ueimmat-luontokohteet-viisi-paikkaa-jotka-taytyy-lomalla-kokea/>

Luettu 12.10.2022

Maailman voimakkaimmasta maanjäristyksestä tasan 60 vuotta – ennätys voi vielä joskus rikkoontua: "Se olisi raju tapahtuma koko maapallon mittakaavassa". MTVUutiset,

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/chilessa-mitattiin-tasan-60-vuotta-sitten-mittaushistorian-voimakkain-maanjaristys-ennatys-voi-viela-joskus-rikkoontua-se-olisi-raju-tapahtuma-koko-maa>

pallon-mittakaavassa/7827602#gs.ev6ayz

Luettu 12.10.2022